

Magvet? Kiadó könyvklubja - Szindbád Szibériában

2013 április 23. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

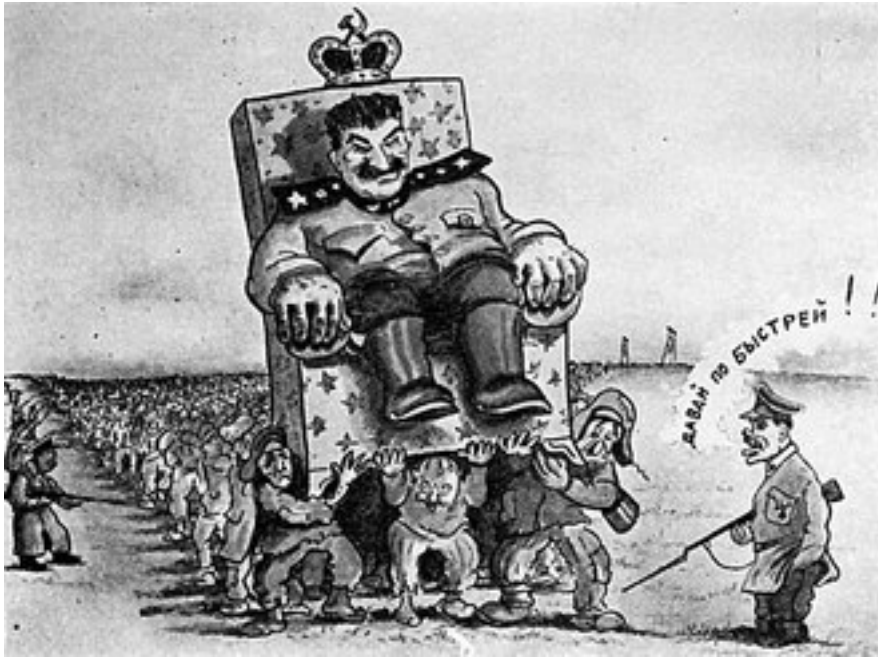
Mérték

A nyárligeti detektív Sztálin rendőrségében nyomoz. Szindbád, a detektív szovjet fogságba esik, és egy hosszú, a rabokat megtizedelő vonatút után egy szibériai munkatáborban találja magát, a Bajkál-tó közelében.

A láger borzalmas körülményei közt küzd az életben maradásért, amikor is egy rejtélyes b?ntény a segítségére lesz: valaki ellopja a lágerparancsnok, Grecki ?rnagy rendkívül értékes távcsöves puskáját - és Szindbád rájön, ki a tettes. Ett?l pedig gyökeresen megváltozik az élete.

A szovjet rend?rség alkalmazásába lép? Szindbád életveszélyes vizeken kénytelen lavírozni, hiszen ebben a végtelenségig átpolitizált, a mindennapi rettegésre épül? rendszerben soha nem lehet tudni, hogy ki kicsoda, de páratlan nyomozó ösztöne és emberismerete segítségével legy?zi az akadályokat.

Csabai László nagyregényében feltáruznak a negyvenes évek Szovjetuniójának hétköznapijai, a sztálini rezsim működésének elképeszt?, már-már mulatságos abszurditása, a kontinensnyi Szibéria leny?göz? tájai, ?si kultúrája, s mindezt jellegzetesen "csabais", vagyis egyszerre dermeszt?en pontos és mégis finoman költ?i tekinteten keresztül látjuk.

Részlet a regényből:

1.

(a lágernyik)

– Irkutzkba mennek – bök a lágerkapunál felsorakozó húsz elítélt és hat ?r felé Szalics.

Szindbád, Sild és Popescu az ablakhoz hajolnak. A három 58-as, vagyis politikai elítélt (valójában hadifogoly) nem tudja kivenni az indulók arcát. Zúzmarás, jégvirágos az üveg. Sild fújni kezdi belülr?. Abbahagyja. Felel?tlenség elpazarolni azt a kis meleget, amit éjjel a pokróc alatt magába gy?jtött. A barakk mellett baktató Haritonov, a napos, meglátja ?ket, és int a segédnaposnak, hogy loccsantson az ivóvízb?l az ablakra. Zalewski, a segédnapos, káromkodik. Megszokásból.

Régebben két segédnapos kísérte a napost a konyhára, egyik hozta a kenyeret, másik a két kanna vizet. De aztán egy Zarifi nevezet? tadzsik, mikor a szomszédos laktanya el?tt ástak árkot, bement az ott lév? szakszervezeti irodába és siránkozott, hogy a szomjúság miatt nem tudja teljesíteni a normát. Volt már korábban is lágernyik, aki panaszt mert tenni, írtak itt levelet a lágerparancsnoknak, a város párttitkárnak, az Ulan-Udéban lév? köztársasági kormánynak, s?t magának a Papának is, de, úgy hírlik, a panasztev? mindannyiszor a tajgamélyi E-32-es lágerben kötött ki, amely, ezt mindenki tudja, azonos a pokollal. Zarifit nem vitték el. Hanem a konyha oldalához hozzáépítettek egy árnyékszék formájú bódét, melybe beszereltek egy fali csapot: szabad használatra. (Azért bódéba, és azért a konyha falához, mert különben már novemberben befagyott volna a cs?.) Zarifi rávetette magát a vízre. Másnap Szindbád és Sild vitte ki a hulláját a lágertemet?be. (Szétrepedt a hólyagja.) Viszont a csap miatt már nem két, hanem csak egy kanna vizet visznek be reggel a barakkba, a kosár kenyérhez és a kanna vízhez pedig elég egy segédnapos.

Zalewski leoldja övér?l az alumíniumbögrét, mer a vízb?l és az ablaküvegre önti. A jégvirág lepattan.

– ?k – folytatja Szalics, még mindig az elvonulni készül?kre utalva – nemsokára már Irkutzkban a Podgornaját seprik és virágot ültetnek a Szovjetszkáján, este meg olyan borscsot szürcsölnek – felemeli az ujját, mint a

násznagy, amikor fontos részhez ér –, amiben levescsont f?tt.

Levescsont – erre felkapják a fejüket. Mert az már valami. A komendánt, vagyis a lágerparancsnok néha lők egyet Ladogának, a tábor szamojédjának (akinek ugatása kölyökkorában, legalábbis Miscsev, a veterán lágernyik emlékei szerint, a petárdapukkanáshoz hasonlított, de mára már meglágyult), és olyankor az elítéltek gyönyör?séges húscsontokat képzelnek a csontra.

Szindbád Nyárligeten történt elfogása óta, tehát 192 napja nem evett húst. (Popescu 208, Sild 103, Szalics 3457 napja.) Fél liter levessel, 20 deka kásával és 60-75 deka (ahogy a szakács kése és Szindbád szerencséje hozza) kenyérral kell beérnie naponta. Lágernyik csak úgy jut húshoz, ha gy?jt?vé válik. Azok megeszik a patkányt, a bogarat, a fagyott gyomot a szögesdrót tövében, és elkapják Ladoga el?l a csontot. És '41 telén, mikor Leningrádban és Moszkvában is úgy éheztek az emberek, hogy a szül?k gyermeküket?l lopták el a falatot, itt, a lágertemet?ben elhantolás el?tt levágták a halottak kezét, azt is elropogtatták. De aki gy?jt?vé válik, az meghal. Ezt törvényként vallják a lágerben. És valóban, nincs olyan hét, hogy legalább egy gy?jt?t ne tennének koporsóba. Igaz, két-három nem gy?jt? is erre a sorsra jut.

Az 1944 kés? ?szén a lágerbe érkezett magyarok közül már csak Szindbád él.

– Irkutszk! Ce frumos! Mindig te mondani, Irkutszk frumos. Frumos, vagyis, na, hogy csodálatos. Ezek nem mennek Irkutszk! Mennek Pervijplán, szart kisedik csatorna! – dörren föl Szalics szavaira az orosz még csak tessék-lássék beszél? Popescu. Szalics nem sért?dik meg, mint egy tanár fordul az értetlen diák, Popescu felé: – Figyeld az öltözéküket. Új buszlátkabát és vattanadrág van mindegyiken. Legalábbis kimosott, megvarrt. Az els?n a buszlát úgy ragyog, hogy elmehetne cobolyprém bundának. – Az er?s túlzásra Szalics maga is elmosolyodik. – Az irkutszki kényes népség, nem szeret ágrólszakadtakat látni a városban. Meg a hatalomnak is vigyázni kell a látszatra! Hogy nézne ki, hogy a proletariátus nagy ünnepére ágrólszakadt nyomorultak díszítik fel a várost? – Miféle okoskodás ez! – csattan föl Sild. – Mintha az irkutszkiak nem hallottak volna a lágerekr?!

– Drága barátom! Teljesen más tudni, hogy embereket hurcolnak el „megjavítás” céljából kényszermunkatáborokba, és más látni, amint egy lágernyik kileheli a lelkét. Figyeld csak meg, a jó húsban lév?ket választották ki. Akinek jó, annak lesz most még jobb!

„Akinek jó...” – ismétli magában Szindbád, és Zoréra, az ajtó mellett hever? szerbre pillant. Zore öccsét el?z? nap végezte ki a hasmenés.

– Mért most viszik ?ket? – kérdezi Sild. – Még tíz nap van május elsejéig. Kitakarítják a várost, és kezdek elölr?l.

– Tudhatnád – rázza Szalics a fejét Sild ostobaságára –, hogy az olyan kutya kemény tél után, mint az idej volt, a Bajkál jege áprilisban még járható, a zimnyik azonban hamarosan rianásokkal lesz tele, akkor már nem szabad kockáztatni. Ha várnának még pár napot, és a felmelegedés elindítaná a jégmozgást, hatalmasat kellene kerülniük: végig a tó déli partszegélye mentén Kultukig, és ott északra fordulni. Viszont ha id?ben átmennek a zimnyiken, rögtön az Angara forrásához jutnak, ahol egy f?thet? raktárban megéjszakázhatnak, az Angara mellett futó út pedig egyenesen Irkutszkba vezet.

– Mennyire van innen a túlsó part? – kérdi Szindbád.

– Harminc kilométerre. Még ma el kell érniük, mert jégen éjszakázni, f?leg ha feltámad a szél, halálos. '20 januárjában egy egész fehér hadsereg fagyott meg ott.

„A jég tele volt hullákkal, holmival, rozzant járm?vekkal, mint valami északi Jerikó a sófárok rikoltása után” – ismétli magában Szindbád a láger politikai tisztjének szavait, mert demokráciaismeret órán az is beszélt az ellenforradalmárok pusztulásáról.

A napos üvöltve lép be. Eddig leszegett fejjel hallgatta az ?rök üvöltését, most végre ? is kiüvöltheti magát. A rabok lekászálódnak az ágyról. Megvet? utálkozás tölti el a barakkot. A rabok undorodnak a napos h?börgését?l („Lusta disznók, nem megyek miattatok szigorítottba, hogy dögölnétek meg, az anyátok...”), a segédnapos dobkályharugdosásától, de ezeken a szálnalmas bohócokon kívül undorodnak még maguktól is, mert a darabka kenyér miatt nem látják el a bohócok baját, pedig undorodnak attól a darabka kenyért?l is, amit mégis a világon a legjobban szeretnek, és úgy vágnak rá, mint a megváltásra.

A mindenütt ott koslató Litvinovval feláll az osztóhármás. Középen, a kenyereskosarat tartva Haritonov, balra, méretes konzervdobozzal a kezében Zalewski, jobbra Litvinov.

A többi lágernyik félkörben az osztóhármás körül. Ha igazgatta is a vattanadrágja szíját, ha vakarózott is (a vakarózás az egyik, ha nem a legnagyobb élvezet a lágerben, külön módsere van), most mind meredten figyel a szertartást végz?kre. Ez nem áhítatos, hanem gyanakvó figyelem. Haritonov csettint a nyelvével, mire Litvinov kivesz a kosárból egy darab kenyeret. Hajszálpontosan ekkor Zalewski is kivesz egy nevet tartalmazó papírfecnit a konzervdobozból. Azért van erre szükség, mert közélr?l megvizsgálva látható, hogy nem egyformák a kenyérdarabok. Reggel, délben, este egyaránt 24 és fél deka kenyér jár, a kenyérszelet azonban lehet 20, 22 vagy akár 25 dekás. És egy deka különbségért ölnek a lágerben! Viszont abban az esetben, ha a véletlen dönti el,

melyik porciót ki kapja, hosszú távon kiegyenlít?dnek a különbségek. Ezt mindenki belátja. De aki kicsit kap, mégis lázong. Aki nagyot, az is, hogy azt higgyék, kicsit kapott, és ne másszanak a nyakára a kuncsorgók. Mindenki csalásra gyanakszik, lefizetésre, holott mindig új segédnapos van, és mindenki sorra kerül a segédnaposságban. – Urbán! – kiáltja Zalewski, s a mindössze 52 napja érkezett cseh elindul az adagjáért. Kimarja Litvinov kezéb?l, bedugja a zubbonya alá, mint egy kis madarat, és a priccsén, a fal felé fordulva majszolni kezdi. Urbán még kezd?, ez látszik. Mert egy kenyérdarabbal jóllakni nem lehet, ellenkez?leg, növeli az éhséget. Kétféle megoldás kínálgzik: vagy összegy?jteni legalább két adagot, és csak akkor megenni, vagy ev?párost alakítani, vagyis összeállni valakivel, úgy, hogy reggel az egyik eszik dupla adagot, délben a másik, este megint az els?, és így tovább. Dupla adag már képes kicsit megnyugtanni a gyomrot. Az els? megoldás hátránya, hogy baj érheti közben a kenyeret: elázhat, elmorzsolódhat, ellophatják. A másiké, hogy az, aki este összegy?jtötte a kett?t, reggelre megbetegedhet, bekerülhet a gyengélked?re, és akkor nem tudja megadni tartozását. Csak ha felépül. Ha felépül. Ezért az ev?páros a legbizalmasabb, legszorosabb kapcsolat a lágerben. Szindbád Silddel, Szalics Popescuval társult össze. Az ev?párosok csak a kenyéradagra szer?dnek, a levesre és a híg kására nem, mivel azokból egy kannányit kellene megenni, hogy megérezze a gyomor. Ennek ellenére a levesért és a kásáért is ölni tudnának. – Popescu – mondja most Zalewski. A román kimegy, s már állva enni kezd. Megteheti. A megállapodás szerint ma reggel ? gy?rheti le Szalics adagját.

Szindbád a húszas évek közepén egy elt?nt magyar lány után kutatott egy román tengerparti városban, ahol kapcsolatba került egy Constantinescu nevezet? miniszteri megbízottal, aki a Bulgáriától frissen megszerzett területek betelepítését végezte. Az ? kocsisa volt Popescu. Szindbád nem emlékszik rá, de a román olyan részletesen írta le a detektív akkori ruházatát, s amit az ügyr?l és a helyszínr?l mondott, annyira stimmel, hogy hajlík elhinni: valóban találkoztak. De van benne mégis egy kellemetlen kétely. Mert jó a memóriája, nem szokott arcokat elfelejteni.

Újabb nevek, újabb kenyérdarabok. Szindbád visszaül priccsének szélére. Nyomja a deszka, mégsem d?l le a szalmazsákra, mert ha benyit egy ?r vagy egy nadzilátor, ezért rögtön szigorítottba küldheti. De még ha gy?rött a szalmazsákon a pokróc, azért is. Néhány különösen kényes erre. Ha a lágernyik vállát vonja, pofákat vág, azzal nem foglalkozik, legfeljebb jól képen törli, de ha ráncot talál a pokrócon, akkor képen törli, belerúg és még szigorítottba is vágja. Szindbád pokrócán szokott ránc lenni. Amir?l nem tehet. Ugyanis Szindbád priccse egy átjáróház. Az övé fölött van Raidis priccse, s a kiállhatatlan rigai lett direkt rálép a detektív ágyára, amikor fellendül a sajátjára, ezzel akarja el?zni a helyér?l. Ennek az az oka, hogy a lenti priccst el?nyösebbnek tartják a fentinel, mivel lenn csak oldalról, míg fenn oldalról és fentr?l is sugározza a hideget a barakk. (Szindbádnak sokszor az az érzése, nem h?t tárolni, hanem h?teni építették a barakkot.) A fen tiek, ha kiizzadva fekszenek le, januárban nemegyszer úgy ébrednek, hogy hajuk hozzáfagyott a párnához. (A „párna” egy összegy?rt rongy.) Szindbád nem tudja, mi a rosszabb, a másik gazembersége miatt a nadzilátor keze közé kerülni, vagy fagyott hajjal ébredni, de mivel minden lenti ragaszkodik pozíciójához, ? sem megy bele a cserébe.

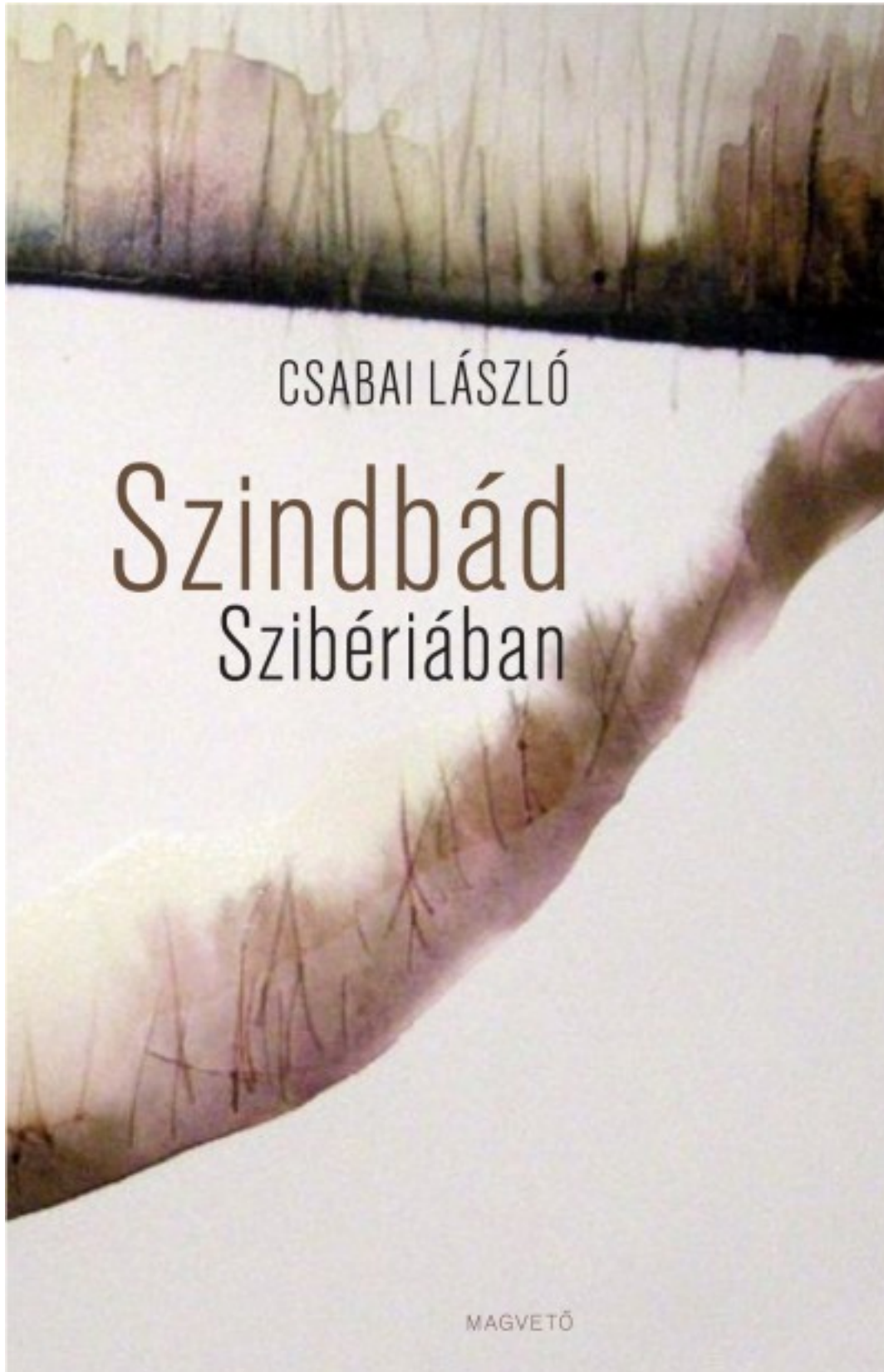
Szindbád tenyerében méregeti a kenyéradagot. Nincs joga beleharapni.

– Sild! – harsan Zalewski hangja. Sild gyorsan kikapja Litvinov kezéb?l a kenyeret. És kikapja Szindbádéból is, az most neki jár. Szindbád örül. Egyrészt jobb megszabadulni a kísértést?l, másrészt, akinél kenyér van, az már eleve kiváltja mások dühét.

Szindbádöt nem gy?lölik, vagyis nincs olyan állandó gy?lö?je, mint Sildnek, akit Zalewski és Kogan akar elemészteni. Mert Sild, vagy ahogy a hivatalos papírokon szerepel: ?????, valójában se nem Sild, se nem ?????, hanem Schild. Mert német. Legalábbis Zalewski azt állítja, hogy biztosan az, mert ismeri, Sildéknek egy Tarnopol melletti lengyel faluban volt f?szerboltjuk, ezért beszél anyanyelvi szinten lengyelül, amit fel is használt: kimagyarázta magát az oroszoknál, hogy ?t lengyel létére er?szakkal kényszerítették a Wehrmachtba. És ezzel megúsza a hadifogolytábor! Mivel azonban az oroszoknak nem szokásuk szabadon engedni azt, aki a markukba került, politikai alapon mégiscsak deportálták. Zalewski partizán bátyját megölte a Wehrmacht, ezért ? Sildet akarja megölni, és ezt rendre meg is mondja neki. Kogan zsidó, ez már elég ok, hogy Zalewski szövetségese legyen Sild ellen. Igaz, ? nem elpusztítani akarja, hanem valamiképp kieszközölni, hogy hadifogolytáborba vigyék. (Néha azért eltöpreng, ott vajon rosszabb lenne-e Sildnek, mint ebben a korrekciós lágerben.) Szólni a komendátnak nem mer, mert abból önmagára nézve jó nem származhat. A lengyel és a zsidó órákig tudják tárgyalni Sild ügyét, s rendre oda lyukadnak ki, hogy egy köztörvénnyel kellene szövetkezni. De az nagyon veszélyes. Mert a köztörvényesek még a Wehrmacht-katonáknál és ördögibbek. Zalewski és Kogan szenvedélye ellentmondásos visszhangra lel a barakkban. A németeket az idezsupolt valamennyi népfajta utálja, ez hajlandóvá tenné ?ket, hogy segítsenek a két szervezked?nek. Viszont annyi német nev? cseh, baltikumi, zsidó és volgai meg kazahsztáni német (akiket nem tartanak valódi németnek) van a lágerben, hogy a közvélemény nem veszi készpénznek Zalewski állítását. Ráadásul Kogan zsidó, és az oroszok nem kedvelik a zsidókat. Pláne nem a lengyeleket! (Bár néha jól megvannak mindkett?vel, ahogy a körülmények adják). Igaz, a barakknak alig a harmada orosz, eme két

nép iránti ellenszenv átragadt a többiekre. Ezért sokan még örülnek is, hogy azok tehetetlenül füstölögnek. Persze, ez nem jelenti azt, hogy Sildet pártolnák. Kogan és Zalewski nagy egyetértése különben csak Silddel szemben érvényes. Zalewski „horgas orrú uzsorásnak” nevezi Kogant a háta mögött, aki, ha meghallja, „ostoba polákkal” vág vissza.

Szindbád terhesnek és veszélyesnek tartja a Silddel való szoros kapcsolatát, de nem tud szabadulni Sildtől, mert másik evőpartnert nem találna a Silddel való szoros kapcsolata miatt.

A többi barakk lakói mind elvonultak a lágerépítkezésre, de az egyes brigád még a barakkja előtt áll. Nadzilátorok,

smaszszerek jönnek-mennek. Elvileg Nyizsin nadzilátor az, aki a brigád munkára vezénylésér?l dönt, de jöhet más nadzilátor vagy ?r is, aki elkezd dirigálni, és akkor nincs mit tenni, csinálni kell, amit mond.

Ozerov brigagyír a korábbi napok ténykedésének megfelelően csoportokba rendezte az embereket. Kétszer öt f?, köztük Ozerov, a barakk bal oldalán áll, ?k azok, akik valószínűleg az erd?irtásra mennek ki, a harmadik ötös az építkezésen fog dolgozni, és maradt még öt, köztük Szindbád, akik a felvonulásra készítenek dekorációt két napja, azt lehet gondolni, ma is ezt fogják feladatul kapni.

Kilenc elmúlt, és az els? brigád még mindig csak álldogál. Ha nincs dermeszt? hideg, ez örömteli tevékenység. (Most igazán nem panaszkodhatnak, hajnalban még kemény mínuszokat mutatott a h?mér?, de már kisütött a nap, s zérus körül járhat a h?mérséklet.) Kevesebb energiát emészt fel, mint karnyi vastag gyökereket rángatni a fagyott földb?l. Viszont Szindbádék a dekorációs munkát a f?tött kultúrotthonban végezték. És ott lenni jobb, mint itt.

A Kiadó engedélyével.

ekultura.hu - 2013. április 4.

<http://kiadok.lira.hu/kiado/magveto/index.php?action=konyv&id=139417356>

Csabai László: Szindbád Szibériában

Ajánló